

Денис Іванович СИДОРЕНКО,

аспірант Хмельницького університету управління та права,
tovstp@ukr.net

УДК 347.624 (477)

ЗАГАЛЬНІ ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ НЕДІЙСНОСТІ ШЛЮБУ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Розкрито зміст загальних юридичних наслідків недійсності шлюбу за сімейним законодавством України. Зокрема визначено, що загальними правовими наслідками недійсності шлюбу є втрата його сторонами прав та обов'язків подружжя, передбачених відповідними статтями Сімейного кодексу України та інших актів законодавства, які виникають у зв'язку із реєстрацією шлюбу. Автор приходить до висновку про те, що у випадку недійсності шлюбу або визнання його недійсним за рішенням суду вважається, що відповідні права та обов'язки подружжя не виникали в юридичному розумінні, хоча фактично виникли і тому потребують повернення в первісний стан, що існував до реєстрації шлюбу. Визначено такі правові наслідки недійсності шлюбу, як правовий режим спільної часткової власності для майна, набутого за час від реєстрації недійсного шлюбу до набрання законної сили рішенням суду про визнання шлюбу недійсним або прийняттям рішення органом державної реєстрації актів цивільного стану про анулювання актового запису про шлюб, обов'язок повернути суми отриманих аліментів, обов'язок особи, яка змінила прізвище у зв'язку із недійсним шлюбом його змінити, недійсність шлюбного договору, а також втрата особою повної цивільної дієздатності, набутої у зв'язку із реєстрацією шлюбу. Запропоновано власне бачення вирішення проблеми реалізації обов'язку недобросовісної сторони в недійсному шлюбі змінити своє прізвище, яким вона імену-

ється без достатньої правової підстави через встановлення такого обов'язку судом на підставі відповідного позову або вже під час вирішення справи про визнання шлюбу недійсним. Обґрунтовано необхідність збереження дії шлюбного договору, укладеного сторонами недійсного шлюбу в частині визначення обсягу взаємних прав та обов'язків батьків та дитини, яка народилась у цьому шлюбі, а також обсягу відповідних прав та обов'язків третіх осіб. Запропоновано передбачити процесуальний порядок втрати повної цивільної дієздатності особи, якщо вона була набута на підставі реєстрації шлюбу, який у подальшому був визнаний недійсним, крім випадків, якщо шлюб визнано недійсним з підстав, непов'язаних з протиправною поведінкою неповнолітньої особи.

Ключові слова: шлюб, недійсний шлюб, визнання шлюбу недійсним, правові наслідки недійсності шлюбу.

Будь-який шлюб, укладений відповідно до вимог, передбачених Сімейним кодексом України (СК України), на підставі вільної згоди осіб різної статі, які досягли шлюбного віку або яким надано право на шлюб, які не перебувають в іншому шлюбі та не мають обмежень для укладення шлюбу, та відповідно до встановленої процедури шляхом державної реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану на підставі заяви сторін, які проінформовані про свої права та обов'язки зазначеним вище органом, а також отримали інформацію про будь-які перешкоди для укладення шлюбу, а також про стан здоров'я один одного — призводить до виникнення правових наслідків.

Такими правовими наслідками є виникнення прав та обов'язків подружжя (ч. 1 ст. 36 СК України), якими є відповідні майнові та особисті немайнові права подружжя, право на укладення шлюбного договору, обов'язки щодо надання утримання одному із подружжя, а також права та обов'язки, які виникають у зв'язку із реєстрацією шлюбу або на підставі існування зареєстрованого шлюбу в майновій, житловій, соціальній та пенсійній сферах, у сфері отримання громадянства та виїзду на постійне місце проживання, покращення умов перебування у виправній колонії, зменшення строку відбування покарання.

Виникнення вище викладених прав та обов'язків подружжя залежить від юридичного факту — укладення шлюбу, його здатності спричиняти правові наслідки (дійсності). У зв'язку із цим, у випадку недійсності шлюбу або визнання його недійсним за рішенням суду відповідно до ст. 45 СК України немає підстави для виникнення в осіб, між якими був зареєстрований такий шлюб, прав та обов'язків подружжя, а також прав та обов'язків, які встановлені для подружжя іншими законами України.

У випадку недійсності шлюбу або визнання його недійсним вважається, що відповідні права та обов'язки подружжя не виникали в юридичному розумінні, хоча фактично виникли і тому потребують повернення у первісний стан, що існував до реєстрації шлюбу.

З іншого боку, у випадку народження дитини подружжя отримує права та обов'язки батьків щодо спільної дитини, які вони отримують вже по факту свого батьківства або материнства, незалежно від знаходження у зареєстрованому шлюбі, й тому, як зазначено у ст. 47 СК України, недійсність шлюбу не впливає на обсяг взаємних прав та обов'язків батьків і дитини, яка народилася в цьому шлюбі.

Питання недійсності шлюбу та його правових наслідків було предметом окремих досліджень таких учених, як М. В. Антокольська, І. В. Апопій, А. М. Беякова, А. Б. Болховітінова (Райчук), В. І. Борисова, Т. В. Войтенко, В. С. Гопанчук, І. В. Жилінкова, Ю. О. Заїка, Т. А. Кобзєва, Л. Ю. Ковтунова, А. М. Нечаєва, В. М. Пчелінцева, З. В. Ромовська, В. А. Рясенцев, О. І. Сафончик, А. П. Сергєєв, Н. Н. Тарусіна, С. Я. Фурса, Ю. С. Червоний, однак зазначені науковці не здійснили комплексного дослідження питання загальних правових наслідків недійсності шлюбу.

Метою статті є визначення на підставі доктринальних джерел та діючого сімейного законодавства визначення основних правових наслідків недійсності шлюбу, які притаманні для особи, яка знала про перешкоди для державної реєстрації шлюбу.

Як зазначає Л. М. Пчелінцева, шлюб, визнаний судом недійсним, не породжує прав та обов'язків подружжя, тобто рішення суду про недійсність шлюбу призводить до анулювання прав та обов'язків подружжя, що виникли з моменту державної реєстрації укладення шлюбу та існують до моменту визнання його недійсним, причому анулювання із зворотною силою — не з дня визнання шлюбу недійсним, а з дня укладення такого шлюбу [1, с. 142]. Визнання шлюбу недійсним означає знищення самої підстави, з якою закон пов'язує виникнення подружніх прав та обов'язків [2, с. 146]. У такому випадку, як зазначає Н. Н. Тарусіна [3, с. 164], має місце двостороння реституція, тобто повернення сторін до того правового статусу, який існував до укладення ними шлюбу, в тому числі в майновому сенсі.

У той же час сімейне законодавство, зокрема Японії, передбачає повернення до первісного стану, має місце лише у випадках недійсності шлюбу у зв'язку із пороком волі осіб, які його уклали, в інших випадках недійсності шлюбу негативні правові наслідки недійсного шлюбу набувають чинності лише на майбутнє, щодо подальшого здійснення прав та обов'язків подружжя [3, с. 164–165].

Крім того, особа втрачає особисті немайнові права, які вона мала та які вона здійснювала та використовувала як один з подружжя, зокрема у ч. 5 ст. 45 Сімейного кодексу України зазначено, що особа, яка у зв'язку з реєстрацією недійсного шлюбу змінила своє прізвище, вважається такою, що іменується цим прізвищем без достатньої пра-

вової підстави. У такому випадку така особа вважається такою, що має дошлюбне прізвище.

У літературі зазначалося, зокрема З. В. Ромовською [2, с. 146], І. В. Жилінковою [4, с. 141], С. Я. Фурсою [5, с. 150–151], що порядок зміни шлюбного прізвища на дошлюбне у зв'язку із недійсністю шлюбу або визнання його недійсним законодавчо не визначений, оскільки у п. 4 Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 р. № 915, не визначено, які документи додаються до заяви про зміну прізвища у зв'язку із необхідністю зміни особою прізвища як такого, яким особа іменується без достатньої правової підстави, зокрема такого документа, як витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян або рішення суду про визнання шлюбу недійсним [6]. З іншого боку, в ч. 5 ст. 295 Цивільного кодексу України (ЦК України) зазначено, що прізвище фізичної особи може бути змінено у разі реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу або визнання його недійсним [7], тому фактично має місце недолік законодавчої техніки, а тому, на нашу думку, доцільно внести зміни п. 4 Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи, в якому після слів «свідоцтво про розірвання шлюбу (у разі, коли шлюб розірвано);» додати новий абзац такого змісту: «витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян або рішення суду про визнання шлюбу недійсним (у разі недійсності шлюбу)». Зазначені зміни дозволять особі, яка знаходилася у недійсному шлюбі, змінити своє прізвище на те, яке вона мала без шлюбу із застосуванням позасудового порядку, що спростить їй реалізацію її права.

З іншого боку, неврегульованими залишаються питання як вирішити таку проблему, коли недобросовісна сторона у недійсному шлюбі не бажає добровільно змінити своє прізвище. На нашу думку, підхід законодавця до того, що така особа є такою, що іменується цим прізвищем без достатньої правової підстави, дозволяє вважати, що інша сторона у недійсному шлюбі може подати позов про зобов'язання недобросовісної сторони подати документи до органів державної реєстрації актів цивільного стану про зміну свого прізвища. З іншого боку, доцільним є вирішення цього питання ще під час вирішення справи про недійсність шлюбу в разі, якщо вона здійснюється в судовому порядку, коли особа в позові може зазначити додаткову вимогу щодо зміни відповідачем свого прізвища у встановленому порядку.

Що стосується інших особистих немайнових прав та обов'язків особи як одного із подружжя, які вона втрачає у зв'язку із недійсністю шлюбу або визнанням шлюбу недійсним, то порядок їх втрати у СК України прямо не передбачений. Це викликано тим, що особливої процедури для їх припинення не потребується, хоча, на нашу думку, питання про втрату низки із них є дискусійним.

Так, право на материнство в частині обов'язку на створення чоловіком належних умов для збереження здоров'я вагітної дружини і

народження нею здорової дитини, створення умов для поєднання дружиною материнства із здійсненням інших прав та обов'язків фактично не припиняється, а залишається без змін у випадку, якщо чоловік у недійсному шлюбі є батьком дитини. На нашу думку, це пояснюється тим, що невиконання зазначеного обов'язку негативно позначиться на дитині й порушить вимогу ч. 2 ст. 150 СК України, що передбачає обов'язок батьків піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток. Тому право на материнство саме в цій частині зберігається й у випадку недійсності шлюбу або визнання шлюбу недійсним за рішенням суду [8].

Право на вільний вибір місця проживання, передбачене ч. 1 ст. 56 СК України також залишається, оскільки воно належить особі незалежно від того, чи знаходиться вона у шлюбі, чи ні. Диспозиція цієї статті означає лише неможливість обмеження цього права у випадку реєстрації шлюбу. З іншого боку, відповідно до ч. 4 ст. 45 СК України особа, яка поселилася ву житлове приміщення іншої особи у зв'язку з реєстрацією з нею недійсного шлюбу, вважається такою, що не набула права на проживання в ньому і може бути виселена [8]. Тому збереження права на вільний вибір місця проживання слід розуміти лише в тому аспекті, що особа має це право в частині вибору місця проживання, крім випадків, коли набуття права на проживання здійснювалося у зв'язку із укладенням недійсного шлюбу або шлюбу, який був визнаний недійсним за рішенням суду.

Питання анулювання майнових прав, які отримала особа у зв'язку із укладенням недійсного шлюбу або шлюбу, визнаного недійсним, також є важливим у судовій практиці.

У цьому випадку виникає декілька змін у правовому режимі майна подружжя у недійсному шлюбі або шлюбі, визнаному недійсним.

По-перше, правовий статус майна, що залишився в особистій приватній власності кожного з подружжя не змінюється, це майно залишається у власності свого власника.

По-друге, майно, набуте під час цього шлюбу, відповідно до ч. 2 ст. 45 СК України вважається таким, що належить кожному з подружжю на праві спільної часткової власності, при цьому розмір часток у спільному майні визначається відповідно до їхньої участі у придбанні цього майна своєю працею та коштами. При цьому набуте в цей час майно вважається таким, що належить тому з подружжя, на ім'я якого воно було зареєстроване [1, с. 144], крім випадків, коли інший з подружжя брав участь у його набутті своєю працею або коштами. У цьому полягає відмінність правового режиму такого майна в недійсному шлюбі від правового режиму майна у дійсному шлюбі, коли незалежно від того, на якого оформлювалось майно, набуте під час шлюбу, воно є спільною сумісною власністю подружжя, крім випадків, коли таке майно за законом є особистою власністю одного з подружжя [4, с. 138].

Недійсність шлюбу або визнання шлюбу недійсним зумовлює неможливість здійснення права власності на ту частку майна, набутого

під час шлюбу, що належить до частки іншого з подружжя, користування ним та визначення порядку такого користування, поділ такого майна.

У той же час, зважаючи на те, що подружжя в недійсному шлюбі або у шлюбі, визнаному недійсним, має право саме спільної часткової власності на майно, набуте під час такого шлюбу, навряд чи можна говорити про втрату можливості здійснення права власності на майно саме в межах цієї частки, а також право на виділення частки в майні та розпоряджання своєю часткою у цивільному обороті. Зазначені права зберігаються за кожним з подружжям.

По-третє, виникає питання щодо майна, яке до реєстрації шлюбу належало одному з подружжя, а надалі протягом періоду до визнання такого шлюбу недійсним або анулюванням актового запису про шлюб органом державної реєстрації актів цивільного стану у зв'язку із недійсністю шлюбу, право власності на яке повністю або частково було передано іншому з подружжя. У такому випадку зберігається майно зберігається за новим власником, оскільки в цьому випадку той з подружжя, що продав чи іншим чином передав право власності на своє майно іншому з подружжя, реалізував своє право як власника розпорядитися належним собі майном. Підставою такої передачі не було укладення недійсного шлюбу або шлюбу, визнаного недійсним, тому можливим у такому випадку є ініціювання визнання самого правочину щодо передачі майна недійсним у зв'язку із укладенням його під впливом помилки або обману.

По-четверте, подібний продаж або інша передача майна одного з подружжя іншій особі у випадку, якщо представником продавця, дарувальника, тощо за цим договором був інший з подружжя, теж залишається в силі, оскільки таке представництво має засвідчуватися належно оформленим дорученням, а будь-яка передача такого майна під час шлюбу самим власником потребує надання згоди іншого з подружжя на вчинення відповідного правочину. У зв'язку із цим, передача майна відбувалася належною особою, а тому таке майно зберігається за новим власником, крім випадків, коли згода власника на вчинення правочину була викликана помилкою або обманом, або з інших причин такий правочин є нікчемним.

По-п'яте, особливий правовий режим встановлюється для такого майна як аліменти, які були сплачені особі як непрацездатному подружжю або подружжю, який виховує дитину і потребує матеріального утримання. Зазначені кошти підлягають поверненню особі, яка їх сплачувала, але за термін, не більше останніх трьох років [8]. Однак, як зазначає С. Я. Фурса, зазначене стосується аліментів, які були сплачені особою на підставі рішення суду про їх призначення; не підлягає поверненню таке безпідставно набуте майно, як аліменти та інші грошові суми, виплата яких проведена добровільно [5, с. 149]. Слід погодитися із вченим, оскільки недійсність шлюбу або визнання його недійсним за рішенням суду зумовлює лише відсутність обов'язку утримання іншого подружжя, що в силу різних обставин потребує такого

утримання, однак право на здійснення такого утримання особа має (хоча прямо воно не передбачене законодавством, однак заборони щодо його здійснення в законодавстві немає).

У юридичній літературі мають місце думки про те, що визнання шлюбу недійсним тягне за собою недійсність шлюбного договору [9, с. 126; 10, с. 143; 11, с. 156; 12, с. 75; 13, с. 71]. Хоча прямо ст.ст. 45 і 46 СК України не передбачають недійсності шлюбного договору як правового наслідку недійсності шлюбу, однак оскільки в результаті ухвалення рішення суду про недійсність шлюбу він вважається неіснуючим взагалі, то шлюбний договір, який визначав права та обов'язки подружжя в такому шлюбі, як правильно зазначається в літературі, також повинен бути визнаний недійсним [11, с. 156].

Шлюбний договір стає недійсним у разі недійсності шлюбу, без спеціального рішення суду про це [14], тобто автоматично. Це пояснюється правовою природою шлюбного договору, який не може існувати без шлюбу [11, с. 156], укладається особами, які перебувають у шлюбі або мають намір вступити у шлюб, набирає чинності або в період існування шлюбу, або з моменту реєстрації шлюбу, тобто на нього поширюються правила щодо правочину з відкладальною умовою. У разі недійсності шлюбу, така умова не настає, тому й немає підстав вести мову і про дійсність шлюбного договору» [10, с. 143; 15, с. 56].

Недійсність шлюбного договору в разі недійсності шлюбу, на думку В. С. Гопанчука та Т. В. Войтенко, є так званим «суміжним» наслідком недійсності шлюбу, який не залежить від добросовісності чи недобросовісності подружжя [11, с. 156]. У той же час С. Я. Фурса не погоджується із цією думкою, оскільки такий договір може стосуватися прав та обов'язків третіх осіб, на права та інтереси яких не впливає недійсність шлюбу, тому в цій частині шлюбний договір не може визнаватися недійсним одночасно з визнанням шлюбу недійсним [5, с. 152]. Свою думку він аргументує тією обставиною, що відповідно до ст. 47 СК України наслідки недійсності шлюбу не поширюються, тобто недійсність шлюбу не повинна впливати на обсяг взаємних прав та обов'язків батьків та дитини, яка народилася у цьому шлюбі. Фактично недійсність шлюбу тягне недійсність шлюбного договору в частині, яка стосується прав та обов'язків дружини та чоловіка як подружжя, але шлюбний договір може бути використаний у частині розподілу спільного майна судом при вирішенні відповідного спору між сторонами у недійсному шлюбі [5, с. 152].

У ст. 47 СК України зазначено, що недійсність шлюбу не впливає на обсяг взаємних прав та обов'язків батьків і дитини, яка народилася у цьому шлюбі. З іншого боку, законодавець не поширює цього правового наслідку недійсного шлюбу на дітей, які були зачаті в недійсному шлюбі, але народилися пізніше — після визнання шлюбу недійсним. У той же час на сьогодні відсутність вказівки в ст. 47 СК України на категорію дітей, зачатих у недійсному шлюбі, компенсується нормою ч. 2 ст. 122 СК України, відповідно до якої дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його

недійсним, походить від подружжя [11, с. 157]. З цим погоджуються й інші науковці, зокрема І. В. Жилінкова [4, с. 144], С. Я. Фурса [5, с. 158], Ю. С. Червоний [12, с. 78].

Крім того, В. С. Гопанчук і Т. В. Войтенко зазначають на тому, що недійсність шлюбу впливає на обсяг цивільної дієздатності особи, якщо вона була набута на підставі ч. 2 ст. 34 ЦК України на підставі реєстрації шлюбу, який у подальшому був визнаний недійсним. У разі визнання шлюбу недійсним з підстав, не пов'язаних з протиправною поведінкою неповнолітньої особи, набута нею повна цивільна дієздатність зберігається. Саме так зазначено в останньому абзаці ч. 2 ст. 34 ЦК України. Вказівка на відсутність протиправної поведінки неповнолітньої особи дає підстави стверджувати, що повна цивільна дієздатність зберігається в разі визнання шлюбу недійсним лише для добросовісного члена подружжя. Для недобросовісного подружжя визнання шлюбу недійсним зумовлює втрату повної цивільної дієздатності, однак процесуальний порядок втрати повної цивільної дієздатності для такої особи невизначений та власне момент, з якого така особа є такою, що не має повної цивільної дієздатності, не встановлений. Слід погодитися із пропозицією науковців щодо доцільності доповнення ст. 34 ЦК України положенням про те, що суд, приймаючи рішення про визнання шлюбу недійсним, вправі прийняти рішення про втрату неповнолітньою особою повної цивільної дієздатності з моменту укладення шлюбу, визнаного недійсним [11, с. 157–158].

На основі проведеного дослідження приходимо до таких висновків:

1. Загальними правовими наслідками недійсності шлюбу є втрата його сторонами прав та обов'язків подружжя відповідно до норм СК України та інших актів законодавства. У випадку недійсності шлюбу або визнання його недійсним за рішенням суду вважається, що відповідні права та обов'язки подружжя не виникали в юридичному розумінні, хоча фактично виникли і тому потребують повернення у первісний стан, що існував до реєстрації шлюбу. Зазначене не стосується прав та обов'язків батьків і дитини, яка народилася у недійсному шлюбі.

2. Питання, якщо недобросовісна сторона у недійсному шлюбі не бажає добровільно змінити своє прізвище, яким вона іменується без достатньої правової підстави, можна вирішити шляхом подання іншою особою позову про зобов'язання недобросовісної сторони подати документи до органів державної реєстрації актів цивільного стану про зміну свого прізвища і подальшого ухвалення рішення суду про зобов'язання відповідача зробити відповідну дію або вирішення цього питання ще під час вирішення справи про недійсність шлюбу в разі, якщо вона здійснюється в судовому порядку, коли особа в позові може зазначити додаткову вимогу щодо зміни відповідачем свого прізвища у встановленому порядку.

3. Ми приєднуємося до висловленої в юридичній літературі думки про те, що недійсність шлюбного договору у зв'язку із недійсністю

шлюбу є суміжним наслідком недійсності шлюбу, однак, на нашу думку, недійсність шлюбу не повинна впливати на обсяг взаємних прав та обов'язків батьків та дитини, яка народилась у цьому шлюбі, навіть у частині, що визначена шлюбним договором, а також на обсяг відповідних прав та обов'язків третіх осіб.

4. Недійсність шлюбу впливає на обсяг цивільної дієздатності особи, якщо вона була набута на підставі реєстрації шлюбу, який у подальшому був визнаний недійсним, крім випадків, якщо шлюб визнано недійсним з підстав, не пов'язаних з протиправною поведінкою неповнолітньої особи. Оскільки процесуальний порядок втрати повної цивільної дієздатності для такої особи невизначений та, власне, момент, з якого така особа є такою, що не має повної цивільної дієздатності, не встановлений, слід погодитися із пропозицією науковців щодо доцільності доповнення ст. 34 Цивільного кодексу України положенням про те, що суд, приймаючи рішення про визнання шлюбу недійсним, вправі прийняти рішення про втрату неповнолітньою особою повної цивільної дієздатності з моменту укладення шлюбу, визнаного недійсним.

Список використаних джерел

1. Пчелинцева Л. М. Семейное право России. М. : Норма, 2009. 720 с.
2. Ромовська З. В. Українське сімейне право. К. : Правова єдність, 2009. 500 с.
3. Тарусина Н. Н. Брак по российскому семейному праву. 2-е изд. М. : Проспект, 2010. 224 с.
4. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Х. : Ксилон, 2008. 855 с.
5. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. С. Я. Фурси. К. : Видавець Фурса С. Я.; КНТ, 2008. 1248 с.
6. Про затвердження Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи : постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. № 915. *Офіційний вісник України*. 2007. № 52. Стор. 95. Ст. 2115.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.
9. Антокольская М. В. Семейное право. М. : Юристъ, 2002. 332 с.
10. Апопій І. В. Сімейне право України. К. : Центр учбової літератури, 2010. 360 с.
11. Гопанчук В. С., Войтенко Т. В. Суміжні правові наслідки недійсного шлюбу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10-2. Том 1. С. 156-159.
12. Научно-практический комментарий Семейного кодекса Украины / под ред. Ю. С. Червоного. К. : Истина, 2003. 515 с.
13. Сімейне право України / за ред. В. С. Гопанчука. К. : Истина, 2002. 356 с.
14. Розгон О. В. Особливості укладення шлюбного договору. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2009. № 1 (43). С. 58-63.

15. Anoniy I. B. Правові наслідки недійсності шлюбу для добросовісної особи. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1 (29). С. 56–59.
16. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / за ред. Є. О. Харитонов. Х. : Одісей, 2006. 552 с.

Надійшла до редакції 30.11.2018

Sydorenko, D. I. General Legal Consequences of Marriage Invalidity under the Family Law of Ukraine

The scientific article reveals the content of the general legal consequences of marriage invalidity under the Family Law of Ukraine. In particular, it is determined that the general legal consequences of the marriage invalidity are the loss by both parties of the rights and responsibilities of the spouses provided for by the relevant articles of the Family Code of Ukraine and other legislative acts that arise in connection with the registration of the marriage. The author makes a conclusion that in case of marriage invalidity or marriage invalidation by a court decision it is considered that the corresponding rights and duties of the spouses have not arisen in the legal sense, although they have actually arose and therefore require to be returned to the original state that existed prior to registration marriage. In addition, the author distinguishes the following legal consequences of the marriage invalidity as a legal regime of joint partial ownership of property acquired during the time from registration of an invalid marriage until the entry into legal force of a court decision declaring a marriage invalid or a decision by the state body of state registration of acts of civil status for the annulment of the record for marriage, the duty to return the amount of alimony received, the duty of the person who changed the surname in connection with the invalid marriage to change it, the invalidity of the marriage contract, as well as the loss of the person civilian capacity, acquired in connection with the registration of the marriage. The author has proposed his own vision of solving the problem of implementing the duty of the unfair party in an invalid marriage to change his surname, which he calls without a sufficient legal basis by establishing such a duty by the court on the basis of the corresponding claim or in the course of the decision on the recognition of marriage invalid. The author also substantiated the necessity of saving the validity of the marriage contract concluded by the parties of the invalid marriage in relation to determining the extent of the mutual rights and duties of parents and the child born in this marriage as well as the scope of the respective rights and obligations of third parties. The author also proposes to provide a procedure for the loss of full civil capacity of a person if it was acquired on the basis of registration of a marriage, which was subsequently invalidated except in cases where the marriage was found to be invalid on grounds not related to the unlawful conduct of the minor.

Keywords: marriage, invalid marriage, marriage annulment, legal consequences of marriage invalidity.

